

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสื่อสารนับเป็นหัวใจและกลไกสำคัญซึ่งเปรียบเสมือนตัวกลางในการเชื่อมโยงปรากฏการณ์ทางสังคม มีบทบาทกระตุ้นให้กลุ่มบุคคลทั้งในระดับชุมชนและสังคมเกิดการรวมตัวกัน เกิดจิตสำนึก ความสามัคคี และความเข้าใจที่ตรงกันต่อประเด็นปัญหาต่างๆ จนสามารถประสานความร่วมมือร่วมใจในการแก้ปัญหาและสามารถเผชิญกับสภาวะวิกฤตต่างๆ ได้เป็นอย่างดี อันนำไปสู่การพัฒนาความเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

การสื่อสารในชุมชนจะทำหน้าที่ในการสร้างกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาสังคม หน้าที่ในการจัดสรร ระดมทรัพยากรต่างๆ ในสังคม และหน้าที่ในการธำรงรักษาการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ดังนั้นการบริหารจัดการทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของชุมชน การศึกษาถึงเรื่องการสื่อสารในชุมชนจึงเป็นเรื่องที่น่าจะทำเป็นอย่างยิ่ง

การที่ผู้วิจัยเลือกที่จะศึกษาการสื่อสารในชุมชนบ้านคร้วนั้น ก็ด้วยเหตุผลหลายประการ ดังนี้ คือ

เป็นชุมชนในกรุงเทพมหานครที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 200 ปีเคียงคู่กรุงรัตนโกสินทร์ จากบรรพชนกองอาสาจามที่ร่วมปกป้องอธิปไตยของแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์

ชุมชนบ้านคร้วมีอัตลักษณ์อันโดดเด่นด้านศิลปหัตถกรรมที่หญิงสาวจามหรือผู้หญิงบ้านคร้วมีความชำนาญในการทอผ้าไหม อันกลายเป็นอาชีพหลักและทำให้ผ้าไหมไทยเป็นที่รู้จักทั่วโลก โดย จิม ทอมป์สัน เป็นผู้นำผ้าไหมบ้านคร้วไปขายในตลาดต่างประเทศ

ชุมชนบ้านคร้วเคยมีการรวมตัวกันต่อสู้คัดค้าน และการแก้ปัญหาในกรณีพิพาทระหว่างชุมชนบ้านคร้วกับการทางพิเศษแห่งประเทศไทยในการเวนคืนที่ดินบริเวณชุมชนบ้านคร้วและชุมชนใกล้เคียงเพื่อใช้ในโครงการก่อสร้างทางด่วนได้เป็นผลสำเร็จในระดับหนึ่ง

ชุมชนบ้านคร้วกับการผลิตผ้าไหม

“เพราะมีไหมไทยบ้านคร้ว

จึงมีไหมไทยจิม ทอมป์สัน

เพราะมีไหมไทยจิมทอมป์สัน

ต้องจารึกไว้ในประวัติศาสตร์บ้านคร้ว”

(เรื่องศักดิ์ คำริห์เลิศ, 2545)

ในจำนวนผ้าทั้งหลาย ผ้าไหมจัดเป็นผ้าที่มีความงามคงทน มีอายุการใช้งานนานหลายปี ผ้าไหมที่มีชื่อของคนไทยก็คงเป็นผ้าไหมจากภาคเหนือ ภาคอีสาน ซึ่งคนส่วนใหญ่รู้จักกันดี เช่น ผ้าไหมจากเชียงใหม่ อุดรดิตถ์ สุรินทร์ ขอนแก่น ฯลฯ แต่ใครจะคิดบ้างว่าในกรุงเทพฯ จะมีแหล่งผลิตผ้าไหมอันลือชื่อที่มีคุณภาพทัดเทียมกับผ้าไหมจากแหล่งมีชื่ออื่นๆ นั่นคือ ผ้าไหมจากบ้านครัว

อาชีพทอผ้าไหมเป็นอาชีพเก่าแก่ดั้งเดิมของผู้หญิงบ้านครัวเหนือ ที่สืบทอดกันมาตั้งแต่ยังอยู่ที่เขมร เมื่อถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ในประเทศไทยในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เขมรเหล่านี้ไปตั้งรกรากที่ริมคลองมหานาค พวกเขมรเหล่านี้ก็ทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยอาชีพที่เคยทำมาตั้งแต่ดั้งเดิมที่เขมร กล่าวคือผู้ชายที่มีความสามารถในการเดินเรือ ก็จะประกอบอาชีพเดินเรือ โดยเข้ารับราชการเป็นทหารเรือ (อุทัย สันธุสาร, 2517 : 719) ส่วนผู้หญิงที่มีความสามารถในการทอผ้าไหมและกรอไหมก็จะทอผ้าไหม กิจกรรมทอผ้าไหมจึงถือกำเนิดขึ้นในบ้านครัวเหนือตั้งแต่นั้น (เสาวภา พรศิริพงษ์ และคณะ, 2532 : 58)

ดังนั้นการทอผ้าไหมในบ้านครัวจึงเป็นอาชีพครัวเรือนที่มีมานาน ชาวบ้านทำมาหากินด้วยการทอผ้าไหม โดยสั่งไหมดิบจากเขมร เวียดนาม จีน และจากทางอีสานแล้วนำมาฟอก ย้อม ตามขั้นตอน การย้อมก็ด้วยสีธรรมชาติ ผ้าที่ทอได้จะเป็นพวกผ้าซิ่น ผ้าโสร่ง ผ้าขาวม้า ด้วยฝีมือที่ปราณีตเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปทั้งของชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงและผู้ที่ยืมผ้าไหมในจังหวัดอื่นๆ ทำให้ผ้าไหมบ้านครัวมีชื่อเสียงและรู้จักกันดีในนามของไหมบ้านครัว ดังนั้นอาชีพการทอผ้าไหมจึงถือเป็นอาชีพที่ทำรายได้ให้กับครอบครัวเป็นอันดับหนึ่งในสมัยนั้น

การทอผ้าไหมของบ้านครัวนั้นต่างจากที่อื่นๆ โดยเฉพาะกรรมวิธีการฟอกใช้ฟอกด้วยหม้อขนาดใหญ่ หุงข้าวได้ 3 ถัง ใส่ น้ำเกลือเต็ม จึงฟอกได้เกลี้ยง เวลानำไปทอสีจะเสมอกันทั้งผืน ไม่มีรอยต่าง แต่ตามต่างจังหวัดใช้กระทะใบบัว เวลาฟอกจึงไม่เกลี้ยง ที่บ้านครัวเส้นไหมหนึ่งเส้นนั้นเกิดจากการนำเส้นไหมเล็กๆ ควบเข้าไปถึงหกเส้น และใช้เส้นไหมที่มีคุณภาพดีที่สุด ผ้าไหมจากบ้านครัวจึงมีคุณภาพและมีชื่อเสียง (อรุณवास, 2547 : 216)

ภาพที่ 1.1 การฟอกไหมของร้านอุ๊ดบ้านครัวไหมไทย

การทอผ้าไหมที่บ้านครัวสมัยก่อนทอด้วยมือ ผืนหนึ่งต้องใช้เวลาทอ 2-3 วัน ไหมบ้านครัว โสร่งบ้านครัว มีชื่อเสียงที่สุดเพราะฝีมือประณีต การทอมือสลับเปลี่ยนเวลาอย่างมากกว่าจะได้ผ้าไหมแต่ละหลา ผืนหนึ่งก็ยาวไม่มากนัก จนกระทั่ง มิสเตอร์จิม ทอมป์สัน ฝรั่งชาวอเมริกันเข้ามาในประเทศไทยระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 และมีส่วนสนับสนุนอุตสาหกรรมการทอผ้าไหมที่บ้านครัว โดยมี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เป็นผู้พามา เมื่อเห็นผ้าไหมทอมือที่บ้านครัวสวยงามมากจึงสั่งซื้อไปขายที่อเมริกา จนกลายเป็นผู้บุกเบิกตลาดผ้าไหมไทยให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายทั้งในและต่างประเทศ และเป็นผู้ที่เปลี่ยนแปลงจากการทอมือมาใช้กี่กระตุกซึ่งใช้มือและเท้าทำให้สามารถทอได้เร็วขึ้น ผ้าที่ทอได้ก็นำไปป้อนให้กับบริษัทของ มิสเตอร์ จิม ทอมป์สัน แต่เพียงแห่งเดียวเท่านั้น จนกระทั่งผ้าไหมไทยจากบ้านครัวมีชื่อเสียง ทำให้ชาวบ้านครัวมีฐานะสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น แต่คนทั่วไปก็มักจะรู้จักผ้าไหมในนามของผ้าไหมจิม ทอมป์สัน มากกว่าผ้าไหมบ้านครัว แม้ว่าจะอาศัยฝีมือการทอผ้าไหมของชาวบ้านครัวก็ตาม

ภาพที่ 1.2 จิม ทอมป์สัน

ที่มา : ด้วยความเอื้อเฟื้อจาก คุณมนต์นันท์ เบญจรงค์จินดา

ผ้าไหมบ้านครัวรุ่งเรืองโชติช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489 ได้ประมาณ 21 ปี ก็ต้องซบเซาลงเมื่อ จิม ทอมป์สัน ไปท่องเที่ยวป่าลึกในประเทศมาเลเซีย ในวันพฤหัสบดีที่ 23 มีนาคม 2510 เมื่อเขาอายุได้ 61 ปี และตั้งแต่บ่ายวันอาทิตย์อีสเตอร์ จิมฯ หายลึกลับไปในป่าดงดิบอย่างไร้ร่องรอย จากเดือนเป็นปี ทำให้ธุรกิจและการเงินชะงักลง เมื่อเปลี่ยนผู้บริหารทำให้นโยบายการค้าขายผ้าไหมเปลี่ยนแปลงไป ชาวบ้านจึงหันไปค้าขายผ้าไหมกับรายอื่นๆ เพื่อจะได้เงินสดมาลงทุนหมุนเวียน แต่พบกับปัญหาการจ่ายเช็ค ทำให้การเงินขาดสภาพคล่อง ที่สำคัญคือ ราคาไหมดิบ ลีซอม และค่าแรงงานสูงขึ้น ผู้ประกอบอุตสาหกรรมผ้าไหมบ้านครัวจึงล้มเลิกกิจการลงเป็นส่วนมากด้วยไม่สามารถอดทนต่อการขาดทุนสะสมที่ต่อเนื่องได้ (เรืองศักดิ์ คำรหัสเลิศ, 2545 :63)

ภายในสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเมืองหลวง ชาวมุสลิมในชุมชนบ้านครัวเหนือก็มีอาการอดทนจากการเปลี่ยนแปลงนั้นได้ ผู้คนในชุมชนได้รับการศึกษาสูงขึ้น โดยเฉพาะเด็กรุ่นใหม่ได้หันประกอบอาชีพนอกบ้าน ทั้งภาครัฐบาลและเอกชน ได้ละทิ้งการผลิตผ้าไหมซึ่งเป็นขบวนการที่ต้องทำร่วมกันในหมู่เครือญาติ เพราะต้องใช้แรงงานในการผลิตผ้าไหมหลายขั้นตอนกว่าจะได้เป็นผืนผ้าก็ต้องใช้เวลานาน ต้องอาศัยความอดทนอย่างมาก ผ้าไหมที่ขายได้ก็ไม่ได้ค่าตอบแทนมากนัก เมื่อเทียบกับการประกอบอาชีพอื่น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชนบ้านครัวในปัจจุบันทำให้การทอผ้าไหมลดน้อยลง บางบ้านที่ยังคงประกอบอาชีพการทอผ้าไหมอยู่ อย่างที่ร้านมาลินซึ่งเป็นร้านขายผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ชุมชนบ้านครัวที่มีชื่อเสียงร้านหนึ่ง ได้ยึดอาชีพการทอผ้าไหมมาหลายสิบปี ทำกันอย่างจริงจังจึงเป็นล่ำเป็นสันก็ต้องอาศัยลูกจ้างมาช่วยเหลือ ผู้ที่เข้ามาเป็นลูกจ้างทอผ้าไหมส่วนมากจะเป็นชาวอีสาน นอกจากมารับจ้างฟอก ย้อม ทอผ้าไหมแล้ว ยังมาเช่าบ้านอยู่อาศัยในหมู่บ้านครัวเพื่อไปประกอบอาชีพที่อื่นอีกด้วย เป็นต้นว่าทำงานก่อสร้าง เป็นลูกจ้างพนักงานที่ห้างสรรพสินค้าต่างๆ

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านครัวก็คือมีนายทุนจากต่างถิ่นทราบว่า ชาวบ้านครัวมีฝีมือในการทอผ้าไหม จึงนำเส้นไหมดิบมาจ้างชาวบ้านครัวทำเพียงบางขั้นตอน เช่น นำเส้นไหมดิบมาให้ฟอกย้อม นำเส้นไหมเข้าหลอด หลังจากนั้นก็มารับเส้นไหมไปทอในโรงงานที่อื่น บ้างก็นำเส้นไหมที่เข้าหลอดแล้วมาจ้างให้ทอเป็นผืนผ้า ให้ค่าจ้างตามความสามารถที่ทอได้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเช่นนี้เห็นชัดเจนมาก เพราะในสมัยก่อนการทอผ้าไหมที่บ้านครัวจะทำเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องตั้งแต่ต้นจนถึงขั้นสุดท้าย และเป็นการร่วมมือทำภายในครอบครัว แต่ในปัจจุบันเป็นการทำในลักษณะที่ค่อนข้างเป็นธุรกิจ มีการแบ่งงานกันทำตามความถนัดหรือตามการว่าจ้างของนายทุน มีชาวบ้านหลายครอบครัวที่อพยพไปอยู่ที่อื่น บ้างก็ไปประกอบอาชีพทอผ้าไหมให้นายจ้างตามโรงงาน แต่บางรายก็ไปประกอบอาชีพอื่น ที่ยังประกอบอาชีพทอผ้าไหมอยู่บ้านครัวเหลืออยู่เพียง 3-4 รายเท่านั้น (ปราณี กล้าส้ม, 2545 : 197-199)

ภาพที่ 1.3 การฟอกและย้อมไหมของร้านอุ๊ดบ้านครัวไหมไทย

ดังนั้นจากการที่ได้ศึกษาพบว่า ชุมชนบ้านครัวเหนือหรือที่ชาวบ้านเรียกสั้นๆ ว่าบ้านครัว เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีอายุมากกว่า 1 ศตวรรษ เป็นชุมชนของชาวมุสลิมเชื้อสายเขมรที่เรียกว่า พวกจาม หรือแขกจาม ทำมาหากินเลี้ยงชีพด้วยการทอผ้าไหมและกิจการอื่นๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับผ้าไหม และผ้าไหม นั้นมีคุณภาพและชื่อเสียงจน Jim Thompsen เข้ามาเกี่ยวข้องกับการผลิตและนำไปเปิดตลาดต่างประเทศ จนเป็นที่นิยมไปทั่วโลก และเรียกกันจนติดปากว่า “ไหมไทย Jim Thompsen” โดยที่ชาวต่างประเทศหา รู้ไม่ว่า “ไหมไทย Jim Thompsen” นั้น แท้จริงก็คือ “ไหมไทยบ้านครัว” แต่ต่อมาได้เกิดการ เปลี่ยนแปลงจนทำให้การทอผ้าไหมในชุมชนบ้านครัวลดน้อยลงมาก จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิถี ชีวิตและการสื่อสารของชาวมุสลิมบ้านครัวในการมีส่วนร่วมและการผลิตผ้าไหมในอดีตและปัจจุบัน กระบวนการผลิตผ้าไหมนั้นจะประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ เริ่มตั้งแต่การได้มาซึ่งวัตถุดิบ(ไหม), การ ฟอก, การย้อมสี, การกรอไหม, การสาวไหม, ขึ้นหัวม้วน, การเก็บตะกอ, การทอและการจำหน่าย ซึ่ง ทุกขั้นตอนนี้จะสามารถสะท้อนวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนบ้านครัวได้โดยการศึกษาถึง ความสัมพันธ์(การสื่อสาร) ภายในชุมชนเอง เช่น การรวมตัวและบทบาทของทุกคนที่เกี่ยวข้องกับการ ทอผ้าไหม และยังมีความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับบุคคล/สังคมภายนอก เช่น การหาซื้อไหมดิบจาก อีสานหรือที่อื่นๆ บุคคลภายนอก เช่น Jim Thompsen, ลูกค้า เป็นต้น ดังนั้นการอาศัยผลิตภัณฑ์ผ้าไหม หรือกระบวนการผลิตผ้าไหมจึงทำให้สามารถวิเคราะห์การสื่อสารของชุมชนบ้านครัวได้ หรืออาจ กล่าวได้ว่าผ้าไหมจะสะท้อนภาพความเป็นชุมชนบ้านครัวได้

1.2 ปัญหาวิจัย

1.2.1 การสื่อสารของชุมชนบ้านครัว (ระหว่างชาวชุมชน และระหว่างชุมชนกับภายนอก) มีลักษณะอย่างไร

1.2.2 การสื่อสารของชุมชนบ้านครัวเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร เมื่อสภาพและวิถีการดำเนินชีวิตและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาการสื่อสารของชุมชนบ้านครัว (ระหว่างชาวชุมชน และระหว่างชุมชนกับภายนอก) ผ่านผลิตภัณฑ์ผ้าไหมของชุมชนบ้านครัว

1.3.2 เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการสื่อสารของชุมชนบ้านครัวเมื่อสภาพและวิถีการดำเนินชีวิตและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง

1.4 ขอบเขตการวิจัย

เป็นการศึกษาการสื่อสารของชุมชนบ้านครัวเหนือผ่านผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ซึ่งรวมถึงกระบวนการผลิตผ้าไหมทุกขั้นตอนในอดีตและปัจจุบัน โดยศึกษาการสื่อสารในระดับบุคคล, การสื่อสารระดับกลุ่ม และการสื่อสารระดับชุมชน รวมทั้งศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการสื่อสารของชาวชุมชนบ้านครัวเมื่อสภาพและวิถีการดำเนินชีวิตและเศรษฐกิจของชาวชุมชนบ้านครัวเหนือเปลี่ยนแปลงไป

1.5 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

การสื่อสาร ในที่นี้หมายถึง การสื่อสารและความสัมพันธ์ระหว่างชาวชุมชนบ้านครัวเหนือ และระหว่างชาวชุมชนบ้านครัวเหนือกับบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตผ้าไหม

ชุมชนบ้านครัว ในที่นี้หมายถึง ชุมชนบ้านครัวเหนือ

ผลิตภัณฑ์ผ้าไหม ในที่นี้หมายถึง กระบวนการให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์ผ้าไหม

กระบวนการผลิตผ้าไหม หมายถึง ขั้นตอนการผลิต แหล่ง/การได้มาซึ่งวัตถุดิบ (ไหม) การฟอก/การย้อมไหม การกรอไหม การสาวไหม/ขึ้นหัวม้วน การเก็บตะกอ การทอ และการจำหน่าย

การสื่อสารระหว่างชาวชุมชน หมายถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างผู้คนในชุมชนบ้านครัวทั้งในระดับบุคคล กลุ่ม และชุมชน สามารถสะท้อนวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชนบ้านครัว เช่น บทบาทของผู้คนในชุมชน ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนบ้าน เครือญาติ การเข้มแข็งในการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรม เป็นต้น

การสื่อสารระหว่างชุมชนบ้านครัวกับบุคคล/สังคมภายนอก หมายถึง การติดต่อสื่อสารระหว่างคนในชุมชนบ้านครัวกับ คน ชุมชน หน่วยงานภายนอกชุมชน ซึ่งรวมความตั้งแต่ชุมชนบ้านครัวอื่นๆ ที่เป็นคนกลุ่มที่มาตั้งรกรากพร้อมๆ กัน ซึ่งนับว่าเป็นชุมชนภายนอกที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดที่สุด (ชุมชนบ้านครัวตะวันตกและชุมชนบ้านครัวใต้) คน/กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผ้าไหมของชุมชนบ้านครัวโดยตรง เช่น จิม ทอมป์สัน หมู่บ้านที่เป็นแหล่งวัตถุดิบ บริษัท/ร้านค้า/คนที่มาซื้อผ้าไหมในฐานะคนกลาง หรือในฐานะผู้บริโภคตรง เป็นต้น และคน/กลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับการผลิตผ้าไหมของชุมชนบ้านครัวทางอ้อม เช่น สื่อมวลชนที่สนใจและเผยแพร่เรื่องราวผ้าไหมของที่นี่ หน่วยงานรัฐ/เอกชน ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง เป็นต้น

อดีต หมายถึง ช่วงเวลาที่ผ้าไหมมีบทบาทสำคัญต่อชาวชุมชนบ้านครัวเหนือ คือตั้งแต่ชาวบ้านครัวเริ่มทอผ้าไหมจนถึงช่วงที่จิม ทอมป์สัน หายไป (พ.ศ. 2376-2510)

ปัจจุบัน หมายถึง ช่วงเวลาที่ผ้าไหมไม่มีบทบาทสำคัญต่อชาวชุมชนบ้านครัวเหนือ คือตั้งแต่จิม ทอมป์สัน เลิกสั่งซื้อผ้าไหมจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2511-2548)

บทบาทสำคัญ ในที่นี้หมายถึง การที่ชุมชนบ้านครัวมีการประกอบธุรกิจผ้าไหมจำนวนมาก ทำให้มีผลต่อเศรษฐกิจของชุมชนบ้านครัว

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.6.1 ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านครัว โดยเฉพาะเรื่องธุรกิจผ้าไหม

1.6.2 ทำให้ทราบถึงลักษณะการสื่อสารของชุมชนบ้านครัว ซึ่งมีความสำคัญต่อศักยภาพการดำรงอยู่ของชุมชน

1.6.3 เป็นองค์ความรู้ด้านการสื่อสารของชุมชนผ่านผลิตภัณฑ์ของชุมชน เพื่อศึกษาในชุมชนอื่นๆ ต่อไป